

УДК 39(477.87)(437.6)(438)

UDC

DOI: 10.17223/18572685/70/8

Публіцистика Юліана Тарновича на сторінках часопису «Наш лемко»

В.В. Тельвак¹, В.П. Тельвак², В.М. Наконечний³

^{1,2} Дрогобицький державний педагогічний університет ім. І. Франка
Україна, 82100, м. Дрогобич, вул. І. Франка, 24
E-mail: telvak1@yahoo.com

³ Київський національний університет культури і мистецтв
Україна, 01601, м. Київ, вул. Є. Коновальця, 36
E-mail: nakonechniy.ua@gmail.com

Авторське резюме

В статті досліджено публіцистичні дописи Ю. Тарновича на сторінках редакційної газети «Наш лемко» (Львів, 1934–1939). Доведено, що Ю. Тарнович першочергово зосередився на найбільш чутливому для лемків економічному вимірі їхнього життя. Діагностуючи причини господарських негараздів українського населення Бескидів, редактор «Нашого лемка» запропонував продуману програму економічного перетворення гірських теренів. Зокрема, він наголошував на потребі активістського ставлення до життя, запровадження практик раціонального господарювання, плеканні солідаристських цінностей у русинському середовищі. З'ясовано, що на думку Ю. Тарновича, вирішення соціально-економічних проблем повинно поєднуватися з культурно-освітньою працею. Її осердям була перманентна боротьба з масовою неписьменністю – як серед дітей, так і в середовищі дорослих. Досліджено, що редактора «Нашого лемка» також непокоїло питання морально-етичного клімату лемківського села, актуалізоване впливами модернізаційних змін, що їх принесли Перша світова війна та повоєнне влаштування світу. Борючись із проникненням в лемківські оселі модних тоді комуністичної ідеології, сектантських вірувань та багатьох шкідливих звичок, Ю. Тарнович разом із тим популяризував нові соціальні практики. Особливо часто він звертався до модної тоді феміністичної проблематики, осмислюючи її в руслі традиційного для українців культу Матері. Підсумовано, що пропаговані Ю. Тарновичем активізм і солідаризм виявилися затребуваними для лемків напередодні випробувань, що їх принесли Друга світова війна та пізніше масове вигнання з рідних земель.

Ключові слова: Ю. Тарнович, публіцистика, «Наш лемко», культурно-освітня тематика, соціально-економічні проблеми

Публицистика Юлиана Тарновича на страницах газеты «Наш лемко»

В.В. Тельвак¹, В.П. Тельвак², В.М. Наконечный³

^{1,2} Дрогобычский государственный педагогический университет
им. И. Франко

Украина, 82100, г. Дрогобыч, ул. И. Франко, 24

E-mail: telvak1@yahoo.com

³ Киевский национальный университет культуры и искусств

Украина, 01601, г. Киев, ул. Коновальца, 36

E-mail: nakonechniy.ua@gmail.com

Авторское резюме

Изучена публицистика Ю. Тарновича на страницах редактируемой им газеты «Наш лемко» (Львов, 1934–1939). Доказано, что Ю. Тарнович в первую очередь сосредоточился на наиболее чувствительном для лемков экономическом измерении их жизни. Диагностируя причины хозяйственных проблем украинского населения Бескидов, редактор «Нашего лемка» предложил продуманную программу экономического преобразования горных территорий. В частности, он подчеркивал потребность активистского отношения к жизни, внедрения практик рационального хозяйствования, воспитания солидаристских ценностей в русинской среде. Выяснено, что, по мнению Ю. Тарновича, решение социально-экономических проблем должно сочетаться с культурно-просветительской работой. В ее фокусе была перманентная борьба с массовой безграмотностью как среди детей, так и среди взрослых. Установлено, что редактора «Нашего лемка» также беспокоил вопрос морально-нравственного климата лемковской деревни, актуализированный влияниями модернизационных изменений, которые принесли Первая мировая война и послевоенное устройство мира. Борясь с проникновением в лемковские дома модных тогда коммунистической идеологии, сектантских верований и многих вредных привычек, Ю. Тарнович вместе с тем популяризировал новые социальные практики. Особенно часто он обращался к модной феминистической проблематике, осмысливая ее в русле традиционного для украинцев культа Матери. Подытожено, что пропагандируемые Ю. Тарновичем активизм и солидаризм оказались востребованными для лемков на-

кануне испытаний, принесенных Второй мировой войной и последующим массовым изгнанием из родных земель.

Ключевые слова: Ю. Тарнович, публицистика, «Наш лемко», культурно-образовательная тематика, социально-экономические проблемы

Journalism of Yulian Tarnovich in the *Nash Lemko* newspaper

V.V. Telvak¹, V.P. Telvak², V.M. Nakonechnyj³

^{1,2}Ivan Franko Drohobych State Pedagogical University
24 Ivan Franko Street, Drohobych, Ukraine, 82100
E-mail: telvak1@yahoo.com

³Kyiv National University of Culture and Arts,
36 Konovalcia Street, Kyiv, Ukraine, 01601
E-mail: nakonechniy.ua@gmail.com

Author's summary

The article examines the work of Yulian Tarnovich in the *Nash Lemko* newspaper (Lviv, 1934–1939), where he was both a contributor and the editor. As the article shows, Tarnovich primarily focused on the most sensitive economic sides the Lemko life. Trying to find the cause of the economic troubles of the Beskids Ukrainian population, Tarnovich proposed a well-designed program for the economic transformation of the mountainous territories. In particular, he emphasized the need for an active attitude to life, the introduction of rational management, and the cultivation of solidarist values among the Rusins. According to Tarnovich, the socio-economic problems could be solved together with cultural and educational enlightenment, focused on the permanent fight against mass illiteracy both among children and adults. Tarnovich was also concerned with the moral and ethical climate of the Lemko village, affected by the modernization brought by WWI and the post-war structure of the world. Struggling against the penetration of then-fashionable communist ideology, sectarian beliefs and many bad habits into the Lemko houses, Tarnovich simultaneously popularized new social practices. He frequently addressed the popular feminist issues, interpreting them in lines with the cult of the Mother, traditional for Ukrainians. The article concludes that the activism and solidarity promoted by Tarnovich turned out to be in demand for the Lemkos on the eve of the trials brought by WWII and subsequent mass expulsion from their native lands.

Keywords: Yulian Tarnovich, journalism, *Nash Lemko*, cultural and educational topics, socio-economic problems.

В історії русинської інтелектуальної культури Юліан Тарнович (1903–1977) посідає особливе місце як один із найвидатніших у XX ст. «будителів» українського населення Бескидів. Саме з його ім'ям пов'язані такі успішні видавничі й інституційні проєкти, як газети «Наш лемко», «Лемківщина», «Лемківські вісті», «Українське Слово» та «Український робітник», а також Лемківська комісія при Товаристві «Просвіта». Їхньою метою була модернізація всіх сторін життя дещо запізнилої в своєму цивілізаційному поступі та національному самосвідомленні русинської спільноти. З огляду на це, про Ю. Тарновича доволі часто згадується у лемкознавчій літературі [20–22]. При цьому дослідники переважно пишуть про редакторські й організаційні здобутки русинського активіста [5], залишаючи на маргінесі багато інших аспектів його невтомого громадського служіння. Серед них особливою впливовістю на сучасників вирізняється різножанрова публіцистика Ю. Тарновича, в якій нерідко вперше зважено діагностувалися актуальні для русинів виклики та пропонувалися дієві шляхи їхнього подолання. Привертаючи увагу колег до цієї практично недослідженої проблеми, нижче спробуємо узагальнити численні дописи громадського характеру визначного діяча на сторінках редагованого ним двотижневика «Наш лемко». Опрацьовуючи численні матеріали часопису, ми використали такі методикую та підходи, як-от систематичний, порівняльний і критичний аналіз джерельної бази, представленої великими текстовими масивами. Здійснити коректну інтерпретацію різножанрової газетної інформації уможливило застосування методики контент-аналізу.

Спочатку коротко звернемося до основних подій інтелектуальної біографії Ю. Тарновича першої третини XX ст. Він народився у 1903 р. в селі Ростайному на Західній Лемківщині у родині парафіяльного священика Стефана Кот-Тарновича. У 1921 р. у Львові записується на Український таємний університет, де навчається до 1924 р. Перебуваючи у Львові, стає членом Української військової організації. Після закінчення юридичного факультету в 1928 р. повертається в Тарнавку, одружується з селянською дівчиною Анною Лазенгою, що стала йому не лише вірним другом, але й партнером у багатьох громадських проєктах. Від 1928 р. Ю. Тарнович почав дописувати до багатьох українських видань, що виходили у Другій Речі Посполитій, обговорюючи у публіцистичних нарисах, новелах і оповіданнях різні аспекти непростого життя русинів у польській державі. Протягом 1929–1932 р. Ю. Тарнович навчався у Торговельній академії у Львові,

а в 1933–1935 рр. – на філософському факультеті Львівського університету. В 1935 р. лемківський діяч стає співробітником нетитулованої української Академії наук Наукового товариства ім. Тараса Шевченка. За проукраїнські переконання і активну патріотичну діяльність на Лемківщині Ю. Тарновича постійно переслідувала поліція, а згодом він був ув'язнений і тривалий час просидів у Березі Картузькій.

Як відомо, часопис «Наш лемко» почав виходити у Львові в січні 1934 р. [10]. Від початків над його виданням працювали три лемківські інтелектуали: Петро Смереканич виконував обов'язки головного редактора, а Михайло Дудра і Юліан Тарнович були редакторами. Втім, невдовзі П. Смереканич виїхав на університетські студії до Західної Європи. М. Дудру ж за його активну проукраїнську діяльність за межі держави видалила польська адміністрація на тій формальній підставі, що він мав американське громадянство. Відтак на Ю. Тарновича спав увесь тягар редакційних обов'язків, що їх він сумлінно виконував аж до закриття часопису, спричиненого вибухом Другої світової війни. Саме русинський діяч надав редагованому ним виданню виразний український патріотичний характер, зробивши його своєрідною ідейною трибуною для опонування русофільському часопису «Лемко», що за підтримки польської влади видавався в Криниці.

Найбільшою проблемою для головного редактора виявилася нестача постійних дописувачів, котрі б із необхідним розумінням могли висвітлювати різні сторони буття русинів. В цих умовах Ю. Тарновичу доводилося значною мірою самотужки заповнювати газетні шпальти та формувати ідеологію видання. Зрозуміло, що він не міг це робити тільки під власним ім'ям, тож довелося використовувати численні варіанти криптонімів (Ю. Т., Т., (т), (ют), (-н-ч.), -вич та ін.) і різні псевдоніми. Таємницю останніх сам Ю. Тарнович пізніше розкрив у спогадах: «Щоб хоч приблизно заповнити важливіші прогалини праці, ідучи за принципами здорового лемківського мозку, редактор підписував усі важливіші політично-громадські статті в «Наших Лемку» своїм справжнім прізвищем; літературно-просвітні підписував родовим прізвищем своєї Мами з роду Бескид, господарські прізвищем свого приятеля з молодих літ, який загинув на війні в часі Визвольних Змагань – Юрій Землян, і всячину прізвищем старенького господаря, який визначався наративним талантом і непересічною бистротою розуму – Осип Зубрид» [16: 12]. Власне, використовуючи цю підказку ми й відшуковували дописи головного редактора з маси інших публікацій. При цьому відзначимо, що чималий масив публіцистичних текстів в газеті був наведений взагалі без зазначення авторства, що дозволяє припустити їх приналежність, принаймні часткову, перу Ю. Тарновича. Втім, ця важлива проблема надалі залишається відкритою для лем-

кознавців, адже вимагає опрацювання архіву діяча, котрий в основній своїй масі відклався у музеї його імені в Торонто.

Поставивши перед собою завдання можливо швидкої модернізації всіх сторін життя своїх співвітчизників, Ю. Тарнович першочергово зосередився на найбільш чутливому для лемків економічному вимірі. Діагностуючи причини господарських негараздів українського населення Бескидів, редактор «Нашого лемка» запропонував добре продуману програму економічного перетворення гірських теренів. Насамперед, на його слушне переконання, слід було змінити ментальні стереотипи занурених у власний гірський мікрокосм русинів. Йшлося про їхню сформовану віками звичку нарікати на нібито фатальні гірські умови господарювання та пов'язану з цим інертність економічного мислення.

Реагуючи на цю проблему, Ю. Тарнович на сторінках часопису постійно популяризував досвід інших європейських народів (болгар, італійців, швейцарців і бельгійців), що мали подібні до лемків, а нерідко й більш суворі умови господарювання, але цілком прогоровували себе і чимало продавали на експорт [14: 4]. Наводячи приклади ефективного ведення сільської праці в інших регіонах, редактор «Нашого лемка» закликав співвітчизників бути ініціативними та кмітливими. Постійно акцентуючи потребу активістського ставлення до життя, зі шпальт часопису він проголосив гасло – «Не ридай, а добувай!». Першочергово це передбачало ознайомлення зі специфікою сільськогосподарського районування на Лемківщині для вирощування відповідних до типу ґрунтів і кліматичних умов продуктів. «Наша земля, – неодноразово наголошував Ю. Тарнович, – не дасть нам гинути, але мусимо знати, як її використати» [19: 7].

Головну причину згаданої інерційності економічного мислення русинів редактор «Нашого лемка» цілком слушно вбачав у їхній тотальній неосвіченості [25: 5]. З огляду на це, у редагованому часописі він запровадив рубрику «Господарська сторінка», в якій майже у кожному числі здебільшого сам містив як конкретні господарські вказівки, так і поради ширшого світоглядно-організаційного плану. Для нас особливу цікавість мають останні зі згаданих дописів. В них головний редактор, насамперед, вказував на гостру потребу подолання масової неписьменності на Лемківщині, що була чи не найвищою серед інших європейських регіонів. Для цього Ю. Тарнович закликав закладати школи для дітей, згодом відправляти їх до ремісничих училищ, а також навчати дорослих методом самоосвіти від односельця до односельця. Таким чином, твердив Ю. Тарнович, у кожному селі постане громада освічених господарів, що разом вивчатимуть сільськогосподарську літературу, солідарно підіймаючи рентабельність власних

господарств. Відтак вони мають створити в своєму селі осередок товариства «Сільський господар», яке безоплатно надаватиме потрібну літературу та допоможе з придбанням необхідного реманенту [3: 5]. У підсумку, наголосив редактор, «село повинно витворити свій варстат праці, засновати своєрідну, домашню торгівлю земними та господарськими плодами, <...> гірко стулений, запрацьований гріш ужити на рідні ціли!» [24: 5].

Ще однією підставою економічної модернізації лемківського села, на переконання Ю. Тарновича, є плекання солідаристських цінностей у русинському середовищі і пов'язане з цим закладання кооперативів. Редактор постійно наголошував, що «зі села треба виперти страшну недугу: байдужість і розбиття» [18: 2]. Наполегливо радячи землякам «заводити розумову господарку», він пояснював, що в її основі лежить не тільки вміле вирощування продуктів, але і їхній логістично продуманий збут [17: 2]. Йшлося про те, що традиційно лемки віддавали плоди своєї мозольної праці на місці фактично за безцінь різним перекупникам, тим самим ледве повертаючи вкладені ресурси. Натомість закладання кооперативів, пояснював на сторінках «Нашого лемка» редактор, дозволить виробникам самим дійти до кінцевого споживача, отримавши максимальний прибуток. «Спільною працею доходить до кращого висліді, – наголошував своєму читачеві Ю. Тарнович. – Вона дає нові джерела доходів, творить варстати заробітку малоземельним, а то й безземельним, які кидають собою на всі боки, щоби дещо заробити та приодіти себе. <...> Тільки кооперативно, спільною лавою зможемо прогнати з наших хат марево голоду та побороти безробіття» [2: 7].

Масове розгортання кооперативного руху в русинських селах, переконаний редактор «Нашого лемка», уможливить вирішити за давнину цивілізаційну проблему культурного конфлікту українського села з чужомовним польсько-єврейським містом [9: 2–3]. Він твердив, що надлишкові кошти від раціонального ведення господарства та продуманого збуту власних товарів найбільш вигідно інвестувати в розбудову української торгівельної мережі у містах, котрі у давні часи мали русинське обличчя, але потім були здоміновані іншоетнічними колонізаторами. Пропонуючи програму поступової культурної й економічної деокупації лемківських містечок, Ю. Тарнович писав: «Звідси виринає конечна потреба творити в містах нові варстати праці, перти до міст, закорінюватися. Закладати перш за все наші українські крами, базарі, склепи та торгівлі. Тут буде український селянин збувати та набувати все, що родить земля, що годує, плекає господар та це все, що він мусить для себе купити. Мотором нового життя повинен стати клич «український гріш – в українські руки», тоді добудемо ці нові станції» [7: 2].

Згадані заходи, спрямовані на економічне посилення лемківської спільноти, за задумом Ю. Тарновича повинні були вирішити ще одну проблему, котра набула розмірів правдивої епідемії, загрожуючи навіть фізичній екзистенції русинів на рідних землях. Йшлося про започатковану ще в середині XIX ст. стихійну еміграцію населення українських Карпат, внаслідок якої знелюднені русинські терени активно колонізували польські переселенці, змінюючи століттями сформований етнічний пейзаж. Така еміграція суттєво виснажувала саму русинську спільноту, адже в пошуках кращої долі виїздили її найбільш ініціативні та рухливі представники, які переважно назавжди залишалися в нових країнах перебування. Компенсуючи тривалу відсутність вдома постійними грошовими переказами, лемки-емігранти значною мірою заохочували споживацьке ставлення до життя серед односельців, чим ще більше загострювали економічні негаразди на рідних землях. Зі шпальт «Нашого лемка» редактор на багатьох прикладах переконував будувати краще життя на малій Батьківщині, а не шукати його в чужих сторонах. «Не маємо чого банувати за Америкою, ми є ще багатші, як американці, але нас не чіпається нове життя, – твердив Ю. Тарнович. – Така сама праця дома дала би цілком кращі успіхи та заплату і для робітника, і для народу. <...> Лише громадною працею, згодою, спільнотою стремлінь побудуємо тривкі основи. Шляхом свідомости та безупинного викорінювання і нехтування чужих підшептів відкриємо в себе Америку – обіцяну землю» [1: 7].

Поряд із вирішенням гострих соціально-економічних проблем, на слушне переконання Ю. Тарновича, повинна йти активна культурно-освідомлююча праця. Її осердям, вказував головний редактор «Нашого лемка», має бути перманентна боротьба зі згадуваним вище анальфаетизмом – як серед дітей, так і в середовищі дорослих. У першому випадку йшлося про масовість і обов'язковість освіти дітей, що передбачало закладання в кожному селі початкової школи [13: 10]. При цьому особливу увагу лемківський діяч відводив обґрунтуванню потреби саме рідномовного навчання [26: 6]. Такий акцент був зумовлений наполегливими спробами шкільної адміністрації Другої Речі Посполитої відвернути русинів від українства, нав'язавши їм як не польську, то принаймні штучно сконструйовану «карпаторуську» ідентичність. З цією метою з русинських шкіл примусово видалялися педагоги-українці, їхнє місце займали антиукраїнськи налаштовані польські вчителі, насаджувалися букварі лемківським діалектом тощо. Ю. Тарнович послідовно та безоглядно критикував таку шкільну політику польської влади, наражаючи редагований ним часопис на постійні конфіскації. Пояснюючи своєму читачеві потребу україно-

мовної початкової школи, він наголошував: «Днесь знає кожний лемко, що його говіркою може послуговуватися біля своєї хати, одначе в школі мусить панувати спільна українська літературна мова» [6: 3].

Стосовно ж освіти дорослого населення Лемківщини, Ю. Тарнович на сторінках редагованого часопису наполегливо популяризував поширення селами осередків товариства «Просвіта». Він неодноразово наголошував у «Нашому лемкові»: «Читальня «Просвіти» – це огнище культурного життя в громаді, друга побіч церкви святины» [27: 1]. Саме під егідою цієї найбільш шанованої української просвітницької інституції та використовуючи її чималий організаційний досвід, твердив Ю. Тарнович, належить закладати народні доми і бібліотеки, проводити культурні заходи та посилено займатися самоосвітою. Особливо відповідними для такої освідмлюючої праці є зимові місяці, які редактор часопису закликає наповнити самоосвітою: «Тому звертаємося до вас брати-лемки з горячим закликом: у ті довгі зимові вечори горнімся до книжки, берім її до рук, проганяймо темноту з наших хат! Ти, Лемківська молодіже – перша ставай в ряди читачів, борців за кращу долю <...>. Залишим непотрібні сварки, звади, релігійні спори, викиньмо нетерпимість, різні гулянки, деморалізуючі забави та другі витребеньки і берім книжку в руки! Наука нехай буде нашим найбільшим багатством, та запорукою народньої долі, кращого завтра...» [15: 2].

Закликаючи русинів до самоосвіти та популяризуючи діяльність українських просвітянських інституцій, Ю. Тарнович у редагованому ним часописі безпосередньо долучився до цієї культурної праці. Так, формуючи читацьку культуру своїх співвітчизників редактор на шпальтах «Нашого лемка» запровадив постійну рубрику «Нові книжки». В ній Ю. Тарнович стисло оповідав про найбільш важливі для лемків праці в галузі сільського господарства, історії та культури, виховання дітей, охорони здоров'я тощо. Звертаючи увагу русинів на потребу систематичного читання, він писав: «Кличемо: лупайте скалу! Купуйте книжки, організуйте у себе власну бібліотеку. Читайте самі та других учіть читати книжки. І трісне скала: сповнення цієї найважнішої задачі принесе нам користь і цілій нашій нації нові, ясні дні...» [27: 1].

Поряд із такими закликами, редактор на сторінках часопису нерідко сам виступав талановитим популяризатором історії та культури русинів [11; 12]. Пояснюючи читачеві «Нашого лемка» важливість опанування знань про рідну історію, Ю. Тарнович твердив: «Хто хоче жити, мусить пізнати свою минувшину. Нарід без минувшини – мертвий» [23: 6]. Чималу цікавість для читача мали його науково-популярні нариси «Історичні пам'ятки в західних Карпатах» та «Історичний словник Лемківщини», що протягом багатьох чисел друкувалися в «Нашому лемку», а згодом вийшли у книжковому форматі в заснованій

редактором серії «Бібліотека Лемківщини». Поряд із історичними нарисами, Ю. Тарнович на шпальтах часопису містив різні краєзнавчі матеріали, показуючи багатство матеріальної культури і красу природи рідного краю. Також редактор «Нашого лемка» популяризував світ русинської духовності, публікуючи в часописі записані ним по селах пісні, легенди та колядки. Принагідно відзначимо, що діяльність Ю. Тарновича як історика, краєзнавця і фольклориста є цілком незнаним аспектом його інтелектуальної біографії, що заслуговує на спеціальне опрацювання.

Опрацьовуючи культурно-господарську проблематику, Ю. Тарнович чимало уваги приділив питанню морально-етичного клімату лемківського села. Його актуальність була спричинена стрімким руйнуванням традиційного русинського укладу життя під впливами потужних модернізаційних змін, що їх принесли Перша світова війна та повоєнне влаштування світу. Як про надзвичайно загрозливу тенденцію, редактор «Нашого лемка» писав про дедалі глибше проникнення в лемківські оселі модних тоді комуністичної ідеології, сектантських вірувань, культури вільного кохання, багатьох шкідливих звичок тощо. Всі ці явища, переконаний Ю. Тарнович, деморалізуюче впливали на русинів, руйнуючи їхню єдність перед загрозою винародовлення й економічної руйни. Вихід з такої вкрай небезпечної для співвітчизників ситуації редактор «Нашого лемка», який походив з давнього священничого греко-католицького роду, вбачав у поверненні до традиційних українських цінностей. Осмислюючи згадану проблему та пропонуючи свій рецепт громадського одужання, він писав: «Одним з найгрізніших проявів нашого народного життя, який бачимо на наших землях <...> – це брак взаємної згоди, суспільного вироблення, карности, єдності, якою ще не так давно гордились наші діди й прадіди. Тою єдністю Лемківщина сотки літ стояла твердо, непохитно, поборювала всі бурії, що валились на неї, тою також єдністю й солідарністю будували ми не одні народні установи – не лиш у себе вдома, але й на далекій еміграції, в Америці. <...> Тож держіть і бороніть св. Церкви, читалень, Народніх Домів і всіх народніх установ нарівні з рідною землею кріпко та солідарно, до послідніх сил!» [18: 2].

Втім, Ю. Тарнович зовсім не був консерватором в оцінці модернізаційних викликів, які постали перед суспільством у міжвоєнне двадцятиліття. Навпаки, на сторінках «Нашого лемка» він наполегливо популяризував нові соціальні практики, що їх пропонували філантропи того часу. Особливо часто редактор звертався до надзвичайно модної тоді феміністичної проблематики, осмислюючи її в руслі традиційного для українців культу Матері [8: 3]. Вказуючи на актуальність звернення до жіночої тематики, він зазначав: «Ми свідомі

того, яке велике завдання та яку тяжку роль сповняє наше українське жіноцтво на Лемківщині» [6: 3]. Свідченням серйозності ставлення Ю. Тарновича до феміністичних питань було заснування ним у редактованій газеті постійної тематичної рубрики «Жіноча сторінка», яку редактор наповнював разом зі своєю дружиною Анною.

Проектуючи феміністичні гасла звільнення жінки від тягаря сімейно-господарських обов'язків і надання їй можливості стати дієвим членом суспільства на реалії лемківського села, Ю. Тарнович уперше серед русинських публіцистів обстоював ідею організації в селах мережі дитячих садочків. Це, слушно вказує він, повинно помітно вивільнити час лемкиням, давши їм можливість зануритися у цікаві для них громадські проекти. З огляду на таку настанову, на сторінках «Нашого лемка» у багатьох дописах описувалися переваги дошкільного систематичного навчання та наводилися практичні поради щодо його оптимальної організації. «Подумайте, свідомі родичі, над тим і постарайтеся, щоб у вашім селі був ще цього року Дитячий Садок, – наполягав Ю. Тарнович. – Вам буде велика полекша, а Вашим дітям велика втіха і користь» [4: 6–7].

Обстоюючи доцільність звільнення русинок від родинно-господарських клопотів, редактор «Нашого лемка» закликав їх ставати активними членкинями своїх громад. Осмислюючи нові соціальні ролі, які в цих умовах можуть обирати жінки, Ю. Тарнович звертав увагу на їхні природні здібності у вихованні підростаючого покоління та комунікативні таланти у налагодженні господарських мереж. У першому випадку йшлося про отримання жінками педагогічного фаху та подальшу працю у сільських дошкільних закладах та початковій школі [24: 5]. В економічному ж плані редактор наголошував на потребі залучення лемкинь до розгортання осередків кооперативного руху на селі: «Велику роль відіграти може наша жінка, вона може тисячними способами причинитися до розбудови кооперативного життя» [7: 2].

Проаналізовані вище сюжети Ю. Тарнович осмислював також у художньому ключі, друкуючи на сторінках редагованого часопису невеликі за обсягом оповідання. Їхньою особливістю була мовна фактура – ці тексти редактор писав лемківською говіркою. Такий прийом можна пояснити намаганням автора налагодити комунікацію навіть із таким читачем, який недостатньо володів українською літературною мовою та не мав бажання занурюватися в серйозне обговорення громадських проблем. Тож на сторінках «Нашого лемка» бачимо оповідання Ю. Тарновича, в яких піднімалися питання боротьби зі шкідливими звичками («Кропка», «Пропийники»), дотримання здорового способу життя («Столітні люди»), плекання родинних цінностей («Таке оповідання», «Нанашко», «Карпликовой щистя»), непростого

буття лемківських емігрантів («До Гамерики», «Різдво в Канаді», «За море. Братам за Океаном у спомин») та ін.

Варті уваги й стильові особливості публіцистики Ю. Тарновича на шпальтах «Нашого лемка». Відзначимо, що згадувані вище складні проблеми буття русинів редактор висвітлював можливо просто і дохідливо, враховуючи пересічно скромний освітній рівень свого читача. Разом із тим, що важливо, він не впадав у фальшивий дидактизм і повчальний тон. Навпаки, Ю. Тарнович намагався вибудовувати довірливий діалог зі своїм читачем. Яскравим прикладом цього може бути стаття «Де наш ратунок». В ній автор, змальовуючи загрози для існування лемківського світу, не спішить одразу давати відповіді про шляхи їхнього подолання, а навпаки заохочує читача: «Подумаймо про них разом» [15: 2]. Очікувано, що такий діалогічний стиль публіцистики сприяв зростанню довіри лемків до своєї газети та стимулював активістське ставлення до життя.

Довірливий діалог «Нашого лемка» зі своїм читачем привернув до видання широкі кола русинів. Про це свідчать численні листи передплатників часопису, що друкувалися у рубриках «Листування» та «Трибуна наших Читачів». Звертаючись до редактора зі словами щирої вдячності, вони атестували газету як «найдорожчу» і «свою», адже вона була мудрим радником у багатьох життєвих колізіях і розрадою в непростих часах. Це спричинило зростання колпортажу «Нашого лемка», що дозволило його видавцям не піднімати вартості передплати попри чималу інфляцію в Речі Посполитій і конфіскації, що їх постійно накладав цензурний комітет.

Підсумовуючи публіцистику Ю. Тарновича на сторінках «Нашого лемка» відзначимо її різножанровість і багатоаспектність обговорюваних питань. Їхнє коло визначало саме життя русинів, добре знане головному редактору з власного досвіду. Це дозволяло йому виявляти нерідко приховані причини багатьох проблем лемківської громади і пропонувати дієві рецепти їхнього подолання. Що важливо, він це робив не зі становища зовнішнього обсерватора, а в постійному шанобливому діалозі зі своїм мудрим, хоча й малоосвіченим читачем. Завдяки такому довірливому тону мешканці українських Бескидів, поступово долаючи сформовану віками замкненість, набували цінний досвід соціального активізму. Все це перетворило «Наш лемко» на важливий майданчик громадської комунікації русинів у їхній боротьбі з життєвими викликами та постійному протистоянні зі свавіллям польської бюрократії. Пропагований публіцистикою Ю. Тарновича солідаризм виявився надзвичайно затребуваним для лемків напередодні численних випробувань, що їх принесли Друга світова війна та пізніше масове вигнання з рідних земель.

Насамкінець відзначимо, що проведене дослідження засвідчило тематичну різноплановість і чималу громадську значущість публіцистики Ю. Тарновича. Комплексне дослідження цієї вагомості складової його творчої спадщини повинно наблизити нас до створення інтелектуальної біографії цього заслуженого русинського діяча.

ЛІТЕРАТУРА

1. *(-вич). [Тарнович Ю.] Чи є за чим жалувати? Чи дійсно Америка – обіцяна земля // Наш лемко. 1935. Ч. 1 (25). С. 7.*
2. *(-н-ч.). [Тарнович Ю.] До боротьби з кризою // Наш лемко. 1934. Ч. 11. С. 7.*
3. *(т). [Тарнович Ю.] Де шукати поради сільському господареві? // Наш лемко. 1934. Ч. 12. С. 5.*
4. *(Ю). [Тарнович Ю.] Що це таке Дитячі Садки? // Наш лемко. 1935. Ч. 12 (36). С. 6–7.*
5. *Nakonechnyi V. Yuliiian Tarnovych as a researcher of Polish-Ukrainian relationships // Проблеми гуманітарних наук: збірник наукових праць Дрогобицького державного педагогічного університету імені Івана Франка. Серія Історія. 2019. № 1/43. Р. 213–228.*
6. *-вич. [Тарнович Ю.] «Ми не хочемо букварів» // Наш лемко. 1934. Ч. 20. С. 3.*
7. *-вич. [Тарнович Ю.] В об'єднанні власних сил – до добра і краси // Наш лемко. 1934. Ч. 15. С. 2.*
8. *-вич. [Тарнович Ю.] В обороні наших матерей // Наш лемко. 1934. Ч. 14. С. 3.*
9. *-вич. [Тарнович Ю.] За наше місто // Наш лемко. 1934. Ч. 19. С. 2–3.*
10. *Наконечний В.М. Українсько-польські взаємини 1930-х років у дзеркалі «Нашого Лемка» // Східноєвропейський історичний вісник. 2018. Вип. 3. С. 278–284.*
11. *Одрехівський Р.В. Візантійські традиції дизайну пластичних мистецтв у збереженні національної ідентифікації лемків-русинів в Галичині (друга половина XIX – перша третина XX століття) // Русин. 2022. № 67. С. 43–51. DOI: 10.17223/18572685/67/18*
12. *Одрехівський Р.В. Мистецтво різьблення як один із проявів національного та культурного відродження лемків-русинів (кінець XIX – перша третина XX століття) // Русин. 2021. № 64. С. 43–51. DOI: 10.17223/18572685/63/4*
13. *Тарнович Ю. Боротьба з неграмотністю на Лемківщині // Наш лемко. 1936. Ч. 22 (70). С. 10.*
14. *Тарнович Ю. Відкриваймо свою Америку // Наш лемко. 1938. Ч. 14 (110). С. 4.*
15. *Тарнович Ю. Де наш ратунок // Наш лемко. 1934. Ч. 23. С. 2.*
16. *Тарнович Ю. На згарищах Закерзоння. Торонто: Видавництво «Лемківщина», 1954. 128 с.*
17. *Тарнович Ю. Наші завдання. Чи нам господарям треба організуватися? // Наш лемко. 1936. Ч. 3 (51). С. 2.*

18. Тарнович Ю. Не даймося! // Наш лемко. 1936. Ч. 19 (67). С. 2.
19. Тарнович Ю. Поділ господарки на Лемківщині. Як належить господарити в Карпатах // Наш лемко. 1936. Ч. 11 (59). С. 7.
20. Тельвак В.В., Тельвак В.П., Наконечний В.М. «Геть отрую з наших хат!»: протIALкогольний дискурс газети «Наш лемко» // Русин. 2021. № 66. С. 34–47. DOI: 10.17223/18572685/66/3
21. Тельвак В.В., Тельвак В.П., Наконечний В.М. «Чиїх батьків ми діти?»: історична політика «Нашого лемка» // Русин. 2022. № 68. С. 154–167. DOI: 10.17223/18572685/68/7
22. Тельвак В., Наконечний В. Становище русинської меншини в Другій Речі Посполитій за матеріалами газети «Наш лемко» // Русин. 2020. № 61. С. 166–182. DOI: 10.17223/18572685/61/10
23. Ю. Бескид. [Тарнович Ю.] Наша минувшина // Наш лемко. 1936. Ч. 10 (58). С. 6.
24. Ю. Т. [Тарнович Ю.] Де є вихід? // Наш лемко. 1934. Ч. 4. С. 5.
25. Ю. Т. [Тарнович Ю.] До кращого завтра // Наш лемко. 1934. Ч. 10. С. 5.
26. Ю. Т. [Тарнович Ю.] Найбільша потреба // Наш лемко. 1938. Ч. 21 (117). С. 6.
27. Ю. Т. [Тарнович Ю.] Лупаймо скалу // Наш лемко. 1934. Ч. 8. С. 1.

REFERENCES

1. [Tarnovich, Yu.] (1935a) Chi ye za chim zhaluvati? Chi diysno Amerika – obitsyana zemlya [Do we have regrets? Is America a promised land?]. *Nash lemko*. 1(25). p. 7.
2. [Tarnovich, Yu.] (1934a) Do borot'bi z krizoyu [Fighting the crisis]. *Nash lemko*. 11. p. 7.
3. [Tarnovich, Yu.] (1934b) De shukati poradi sil's'komu gospodarevi? [Where a farmer should seek for advice?]. *Nash lemko*. 12. pp. 5.
4. [Tarnovich, Yu.] (1935b) Shcho tse take Dityachi Sadki? [What are kindergatens?]. *Nash lemko*. 12. pp. 6–7.
5. Nakonechnyi, V. (2019) Yuliiian Tarnovych as a researcher of Polish-Ukrainian relationships. *Problemi gumanitarnikh nauk: zbirnik naukovikh prats' Drogobits'kogo derzhavnogo pedagogichnogo universitetu imeni Ivana Franka. Seriya Istoriya*. 1/43. pp. 213–228.
6. -vich. [Tarnovich, Yu.] (1934c) Mi ne khochemo bukvariv [We don'd want the ABCs]. *Nash lemko*. 20. p. 3.
7. -vich. [Tarnovich, Yu.] (1934d) V ob'ednanni vlasnikh sil – do dobra i krasi [Uniting our forces for the good and beauty]. *Nash lemko*. 15. p. 2.
8. -vich. [Tarnovich, Yu.] (1934e) V oboroni nashikh materey [Protecting our mothers]. *Nash lemko*. 14. pp. 3.
9. -vich. [Tarnovich, Yu.] (1934f) Za nashe misto [For our city]. *Nash lemko*. 19. pp. 2–3.
10. Nakonechniy, V. (2018) Ukraïns'ko-pol's'ki vzaemini 1930-kh rokiv u dzerkali “Nashogo Lemka” [Ukrainian-polish relations in 1930s in the mirror of “Nash Lemko”]. *Skhidnoevropeys'kiy istorichniy visnik*. 3. pp. 278–284.

11. Odrekhiivskiy, R.W. (2022) Byzantine traditions of plastic arts design to preserve the national identity of the Lemko-Rusins in Galicia (the second half of the 19th -the first third of the 20th century). *Rusin*. 67. pp. 43–51 (in Ukrainian). DOI: 10.17223/18572685/67/18

12. Odrekhiivskiy, R.W. (2021) The art of carving as a manifestation of the national and cultural revival of the Lemkos-Rusins (the late 19th – first third of the 20th century). *Rusin*. 64. pp. 43–51 (in Ukrainian). DOI: 10.17223/18572685/63/4

13. Tarnovich, Yu. (1936a) Borot'ba z negramotnistyu na Lemkivshchini [Fight against illiteracy on Lemkivshchyna]. *Nash lemko*. 22(70). p. 10.

14. Tarnovich, Yu. (1938) Vidkrivaymo svoyu Ameriku [Discovering our America]. *Nash lemko*. 14(110). pp. 4.

15. Tarnovich, Yu. (1934g) De nash ratunok [Where to look for help?]. *Nash lemko*. 23. p. 2.

16. Tarnovich, Yu. (1954) *Na zgarishchakh Zakerzonnya* [On the backlashes of Zakerzon]. Toronto: Vidavnistvo "Lemkivshchina."

17. Tarnovich, Yu. (1936b) Nashi zavdannya. Chi nam gospodaryam treba organizuvatisya? [Our challenges. Should farmers organise?]. *Nash lemko*. 3(51). p. 2.

18. Tarnovich, Yu. (1936c) Ne daymosya! [Let us not give in!]. *Nash lemko*. 19(67). p. 2.

19. Tarnovich, Yu. (1936d) Podil gospodarki na Lemkivshchini. Yak nalezhit' gospodariti v Karpatakh [Dividing lands on Lemkivshchyna. How to farm in Carpathian Mountains]. *Nash lemko*. 11(59). p. 7.

20. Telvak, V.V., Telvak V.P. & Nakonechniy, V.M. (2021) "Down with Poison in our Houses!": Anti-Alcohol Discourse of *Nash Lemko* Newspaper. *Rusin*. 66. pp. 34–47 (in Ukrainian). DOI: 10.17223/18572685/66/

21. Telvak, V.V., Telvak V.P. & Nakonechniy, V.M. (22) "Where do we come from?": politics of memory in *Nash Lemko*. *Rusin*. 68. pp. 154–167 (in Ukrainian). DOI: 10.17223/18572685/68/7

22. Telvak, V. & Nakonechniy, V. (2020) The Rusin Minority in the Second Polish Republic According to *Nash Lemko* Newspaper. *Rusin*. 61. pp. 166–182 (in Ukrainian). DOI: 10.17223/18572685/61/10

23. Yu. Beskyd. [Tarnovych, Yu.]. (1936) Nasha minuvshina [Our past]. *Nash lemko*. 10. p. 6.

24. Yu. T. [Tarnovich, Yu.]. (1934a) De є vikhid? [What is the solution?]. *Nash lemko*. 4. p. 5.

25. Yu. T. [Tarnovich, Yu.]. (1934b) Do krashchogo zavtra [Looking for a better tomorrow]. *Nash lemko*. 10. p. 5.

26. Yu. T. [Tarnovich, Yu.]. (1938) Naybil'sha potreba [The biggest need]. *Nash lemko*. 21(117). p. 6.

27. Yu. T. [Tarnovich, Yu.]. (1934c) Lupaymo skalu [We'll conquer this mountain]. *Nash lemko*. 8. p. 1.

Тельвак Виталий Васильевич – доктор исторических наук, профессор кафедры всемирной истории Дрогобычского государственного педагогического университета им. И. Франко (Украина).

Тельвак Віталій Васильович – доктор історичних наук, професор кафедри всесвітньої історії Дрогобицького державного педагогічного університету ім. І. Франка (Україна).

Vitalii V. Telvak – Ivan Franko Drohobych State Pedagogical University (Ukraine).

E-mail: telvak1@yahoo.com

Тельвак Виктория Петровна – кандидат исторических наук, доцент кафедры всемирной истории Дрогобычского государственного педагогического университета им. И. Франко (Украина).

Тельвак Вікторія Петрівна – кандидат історичних наук, доцент кафедри всесвітньої історії Дрогобицького державного педагогічного університету ім. І. Франка (Україна).

Viktoria P. Telvak – Ivan Franko Drohobych State Pedagogical University (Ukraine).

E-mail: viktoriatelvak75@yahoo.com

Наконечный Владимир Михайлович – кандидат исторических наук, доцент кафедры международных отношений Киевского национального университета культуры и искусств (Украина).

Наконечний Володимир Михайлович – кандидат історичних наук, доцент кафедри міжнародних відносин Київського національного університету культури і мистецтв (Україна).

Volodymyr V. Nakonechnyj – Kyiv National University of Culture and Arts (Ukraine).

E-mail: nakonechniy.ua@gmail.com